

ETAPE ÎN EVOLUȚIA PROCESULUI DE GLOBALIZARE ÎN PERIOADA 1980 – 2020

STAGES IN THE GLOBALIZATION PROCESS: 1980 – 2020

Florin Bonciu*

Institutul de Economie Mondială – Academia Română, București, România

Rezumat

Procesul de globalizare a străbătut mai multe etape începând cu sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Articolul se concentrează asupra intervalului 1980-2020 și identifică anumiți factori de influență care au condus la diferențierea a 3 perioade distincte în cadrul acestuia, respectiv: (1) 1980-2008: o perioadă de evoluție dinamică și de maturizare a globalizării; (2) 2008-2016: o perioadă de diferențiere între actorii din economia mondială și de erodare a ordinii mondiale existente; și (3) 2016-2020: o perioadă de tranziție către o nouă ordine mondială și un nou tip de globalizare. În această ultimă perioadă 2016-2020, mai multe tendințe și fenomene au conturat începutul unui moment de discontinuitate. Concluzia este aceea că globalizarea a intrat după 2016, dar mai ales după criza asociată pandemiei de Covid-19 din 2020, într-o nouă etapă, cu noi caracteristici care reclamă atât înțelegerea acestora la nivel național, cât și cooperarea la nivel internațional.

Cuvinte cheie: Globalizare, ordine mondială, raporturi de forțe, globalitate, de-globalizare

Clasificare JEL: F01, F50, F60, O33

Abstract

The process of globalization has passed through several stages since the end of the Second World War. This paper focuses on the period 1980-2020, and identifies a number of factors of influence that have led to the differentiation of 3 subperiods, i.e.: (1) 1980-2008: a subperiod of dynamic evolution and maturity of globalization; (2) 2008-2016: a subperiod of differentiation among players in the world economy and of erosion of the existing world order; and (3) 2016-2020: a subperiod of transition towards a new world order and a new type of globalization. During this last 2016-2020 subperiod, several trends and phenomena have been at work in outlining the beginning of a moment of discontinuity. The conclusion is that globalization entered after 2016, and particularly after the Covid-19 crisis, into a new stage, with new characteristics that require both awareness nationally and cooperation internationally.

Key words: Globalization, world order, balance of power, globality, deglobalization

JEL Classification: F01, F50, F60, O33

*Autor de contact: dr. Florin Bonciu, e-mail: fbonciu@gmail.com.

1. Globalizarea pe un trend ascendent caracterizat de 3 perioade distincte

Perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial a fost caracterizată de o intensificare a frecvenței și intensității interacțiunilor dintre actorii economici ce puteau desfășura activități la scară regională sau globală. Această intensificare a fost favorizată, între altele, de evoluțiile tehnologice care au făcut posibilă dezvoltarea fără precedent a transporturilor și a comunicațiilor, ambele însoțite de reducerea remarcabilă a costurilor. Totodată, multiple negocieri și acorduri internaționale au permis atât reducerea barierelor directe și indirecte din calea fluxurilor comerciale și a celor de investiții străine directe, cât și apariția unor reglementări în mare parte standardizate, predictibile și relativ stabile.

De-a lungul întregii perioade postbelice (și în mod evident în perioada 1945-1980) principalii actori din economia mondială au fost statele naționale care participaseră atât la conturarea ordinii mondiale, precum și la delimitarea unor sfere de influență clare (printre momentele istorice relevante în acest sens fiind Conferința de la Potsdam din iulie-august 1945 sau Conferința de pace de la Paris din iulie–octombrie 1946), cât și la stabilirea unor reguli ale jocului aplicabile la nivel mondial (între care se remarcă Conferința de la Bretton Woods, din iulie 1944).

Constituirea Organizației Națiunilor Unite la conferința de la San Francisco din aprilie 1945, cât și formarea altor instituții internaționale cu vocație universală (Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială, Acordul General pentru Tarife Vamale și Comerț) au consacrat poziția statelor drept principalii actori în contextul internațional. Chiar și demararea procesului de integrare europeană (prin înființarea Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului în 1951), care a avut drept consecință constituirea unor organisme suprastatale și, prin urmare, un anumit transfer de autoritate/suveranitate de la statele participante către organismele comunitare, s-a realizat tot prin intermediul deciziei și acțiunii unor state.

Desigur, la nivel strict operațional, activitățile economice erau derulate în cea mai mare parte de către firme, dar regulile jocului erau stabilite de către state prin acorduri bilaterale sau multilaterale.

Începând cu anii 1980, o serie de fenomene obiective au început să nuanțeze rolul esențial jucat de state și au condus la o situație în care, deși formal statele rămâneau actorii determinanți în stabilirea regulilor jocului, în delimitarea sferelor de influență sau în căutarea răspunsului la problemele globale (cum ar fi cele demografice, climatice, legate de resurse naturale, inclusiv cele alimentare, rute de transport sau utilizarea frecvențelor radio), totuși rolul acestora începea să fie cel puțin partajat cu o serie de instituții internaționale (cum ar fi Organizația Mondială a Comerțului, Organizația Mondială a Sănătății sau Uniunea Europeană pentru statele membre) sau, fie și indirect, cu o serie de mari firme transnaționale a căror dimensiune economică ajunsese să o depășească pe cea a multor state. Această partajare a rolului statelor cu alte entități a căpătat o semnificație deosebită în cazul Uniunii Europene, care a cunoscut o serie de extinderi succesive, dar și de consolidări ale rolului instituțiilor comunitare prin transferul unor drepturi decizionale/componente ale suveranității de la statele membre.

Deceniile perioadei 1980-2000 au cunoscut, în grade și forme de manifestare diferite, atât în timp, cât și în spațiu, *o evoluție foarte dinamică a globalizării* care a încetat să mai fie un fenomen analizat de specialiști și utilizat de marile firme transnaționale, ajungând literalmente la nivelul vieții de zi cu zi a unei părți tot mai mari din populația globului prin intermediul:

- ✓ comerțului internațional și al produselor și serviciilor disponibile pe rafturile magazinelor sau prin intermediul comerțului online;
- ✓ accesului direct la mass-media internațională;
- ✓ locurilor de muncă legate de firmele cu capital străin ce au devenit tot mai prezente în economiile tuturor statelor, cu foarte mici excepții;
- ✓ băncilor străine și al valutilor utilizate de consumatori de pe tot globul;

- ✓ percepției directe, la nivel de cetățean, a efectelor unor fenomene și procese ce aveau loc la mare distanță geografică.

Aspectele prezentate mai sus, care subliniază ideea conturării percepției economiei mondiale drept o entitate unică, intercondiționată și interdependentă de către majoritatea populației globului și-au găsit expresia sintetică în conceptul de „*globalitate/globality*” în sens de „*realitate globală*”, concept ce a fost propus de către sociologul britanic Roland Robertson încă din 1992 (Robertson, 1992), dar a căpătat o utilizare mai largă odată cu lucrarea „Globality: Competing with Everyone from Everywhere for Everything” (Sirkin et al, 2008).

Această evoluție către o globalizare tot mai accentuată a condus nu doar publicul larg, ci și pe numeroși specialiști la percepția unui caracter obiectiv, inexorabil al fenomenului globalizării: economia mondială urma să devină tot mai integrată și interdependentă, regulile jocului urmau să devină din motive de eficiență tot mai standardizate/universale și, drept urmare, o serie de instituții cu caracter universal urmau să asigure ceea ce era denumit „gubernanța globală”.

În mod aparent, gubernanța globală urma să treacă printr-o fază regională, fie că era vorba despre o *dimensiune continentală*, de exemplu în Europa (unde Uniunea Europeană a realizat efectiv o formă de gubernanță comunitară multi-nivel în care interguvernamentalismul se îmbină, nu întotdeauna în mod armonios, cu federalismul), fie despre o *dimensiune transcontinentală*, definită de bazinele a două dintre oceanele planetei, respectiv oceanul Atlantic și cel Pacific (unde Acordul transatlantic privind comerțul și investițiile – TTIP și, respectiv, Acordul transpacific – TTP erau practic finalizate în 2016, înainte de începerea activității administrației Trump în SUA. Cu referire la gubernanța globală, în unele cazuri se putea vorbi cu adevărat despre o *dimensiune planetară*, un exemplu fiind Acordul de la Paris privind reducerea încălzirii globale care a fost adoptat prin consens în decembrie 2015 și a intrat în vigoare în aprilie 2016.

Un autor de referință în domeniul energiei, laureat al premiului Pulitzer, Daniel Yergin, considera la începutul anilor 2000 că ”globalitatea” (în sens de realitate globală) reprezintă stadiul ultim al globalizării, respectiv acel stadiu în care toate locurile geografice și toți actorii economici sunt deja conectați într-o interacțiune permanentă (Yergin și Stanoslaw, 2002).

Percepția lui Daniel Yergin de la acel moment era similară cu cea a lui Francis Fukuyama, care în 1989 scria un articol terminat cu un semn de întrebare (The End of History?), iar în 1992 scria o carte fără niciun semn de întrebare (The End of History and the Last Man). În aceste două materiale, Fukuyama ajungea la ipoteza (în primul material) și apoi la concluzia (în cel de-al doilea) că democrația liberală de tip occidental reprezenta sau va reprezenta singura formă de organizare a societăților la nivel global.

Atât Daniel Yergin, cât și Francis Fukuyama aplicau o abordare lineară, în care fenomenele economice și sociale urmau o traiectorie rațională și eficientă astfel încât economiile și societățile urmau să converge către acel model de organizare care asigura un echilibru dinamic, cu cel mai mic consum de resurse și cu cel mai mic impact nefavorabil asupra mediului.

Anii 1990 și chiar o bună parte a anilor 2000, cel puțin până la criza declanșată în 2008, au fost caracterizați de percepția unei astfel de evoluții lineare către o globalizare *tot mai avansată* (ca forme de manifestare) și *tot mai profundă* (ca frecvență a interacțiunilor dintre actorii economici participanți, fie ei producători sau consumatori, și ca adâncime a interdependenței dintre aceștia).

O serie de fenomene obiective manifestate la scară globală au început însă să pună sub semnul întrebării această viziune optimistă asupra globalizării, între care:

- *schimbările climatice* tot mai evidente și mai amenințătoare care indicau la modul general că nu mai era posibilă simpla continuare a ceea ce se întâmplase până atunci;

- **ascensiunea unor state în dezvoltare** (la modul cel mai evident China și, la o anumită distanță, India) care au început să concureze în mod real statele dezvoltate și chiar să se prefigureze la orizontul anilor 2030-2050 între viitori lideri mondiali din perspectiva puterii economice;
- **evoluțiile pe piața energiei** care au schimbat semnificativ raporturile de forțe la nivel mondial și, prin aceasta, interesele geostrategice (între care, transformarea SUA în principalul furnizor de energie ca urmare a tehnologiei exploatarei șisturilor bituminoase, fapt ce a modificat radical importanța Orientului Mijlociu, dar și statelor exportatoare de petrol, între care Rusia, ca și OPEC ca organizație);
- **fenomenele demografice** care includeau procesul de reducere și îmbătrânire a populației statelor dezvoltate, corelat cu creșterea încă rapidă a populației în multe țări în dezvoltare, caracterizate și de o pondere ridicată a populației tinere; apariția unor fenomene masive de migrație, în special către Europa occidentală.

Faptul că globalizarea nu evoluează în linie dreaptă a început să devină tot mai evident după 2016, an ce a fost marcat atât de alegerea lui Donald Trump ca președinte al SUA, cât și de rezultatul referendumului din Marea Britanie care a condus la decizia părăsirii Uniunii Europene. Cu toate acestea, cele două momente istorice menționate **nu trebuie privite drept cauza modificării sensului și conținutului globalizării**, ci mai degrabă niște **catalizatori ai unor tenduri deja existente** (de altfel, coincidența nu înseamnă/nu este echivalentă cu cauzalitatea, după cum spune un principiu de analiză a fenomenelor de orice natură).

Motive economice, tehnologice sau geopolitice au făcut ca perioada 2016-2020 să fie marcată de:

- **tot mai multe abordări din perspectiva statelor naționale**, tentația renegocierii unor acorduri regionale sau multilaterale, renegociere inițiată de cei care puteau să facă acest lucru din poziții de forță (cazul Acordului de Comerț Liber Nord American / NAFTA renegociat și adoptat sub forma Acordului SUA – Canada – Mexic / USMCA la inițiativa administrației Trump);
- **renunțarea la o serie de acorduri multilaterale aflate în faze avansate de finalizare sau chiar finalizate** (amintim aici Parteneriatul Transatlantic privind Comerțul și Investițiile – Transatlantic Trade and Investment Partnership / TTIP și Parteneriatul TransPacifc – Transpacific Partnership /TTP);
- **ieșirea sau anunțarea ieșirii unor state importante (în primul rând a SUA) din organizații internaționale de referință în perioada postbelică** (UNESCO, Organizația Mondială a Sănătății), blocarea funcționării normale a unor instituții cheie (Organizația Mondială a Comerțului), amânarea plății contribuțiilor către Organizația Națiunilor Unite, denunțarea unor acorduri de limitare a înarmărilor sau de relații cu state precum Iranul;
- **Existența unor fricțiuni comerciale serioase între actori economici foarte importanți**, respectiv SUA și China, dar și, într-o măsură mai redusă, SUA și Uniunea Europeană.

Declanșarea în primul trimestru al anului 2020 a crizei asociate pandemiei de Covid-19 nu a făcut decât să agraveze o serie de tendințe care însă pre-existau. În fața pericolului masiv și iminent reprezentat de virusul Covid-19 statele au adoptat, cel puțin în primele momente, poziții individuale, în ideea găsirii celor mai bune soluții imediate pentru cetățenii lor. Resursele medicale au fost reținute în foarte multe cazuri pentru uz intern, limitându-se schimburile comerciale cu produse considerate esențiale, circulația persoanelor a fost limitată prin decizii la nivel național (inclusiv în statele membre ale Uniunii Europene și chiar între acele statele membre care participă la Acordul Schengen).

Multe dintre situațiile medicale sau alimentare au repus brusc pe agenda factorilor de decizie politică **problema siguranței naționale** (mai ales sub aspect medical și alimentară) și au evidențiat riscurile unor

interdependențe majore de surse de aprovizionare aflate la mare distanță sau aflate la dispoziția unor state care nu sunt neapărat considerate prietene, fără a fi neapărat și explicit catalogate drept inamice.

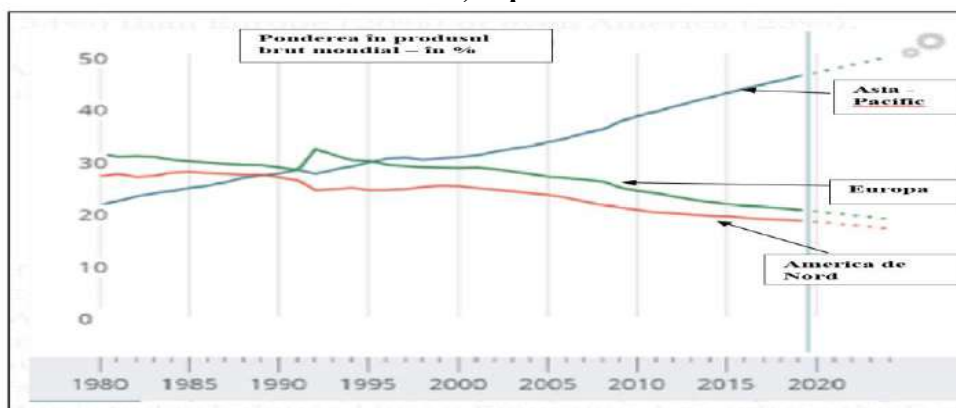
Unul dintre statele care au formulat în mod clar și explicit această nouă (de fapt veche) abordare este Franța, unde în luna septembrie 2020 s-a anunțat o revenire la *o formă de planificare statală* pentru a se redescoperi sensul termenului lung, a se evita riscurile pe care le aduce dependența prea mare de lanțurile globale ale valorii și pentru a se reafirma importanța educației, sănătății, alimentației, protecției sociale în raport cu elemente legate exclusiv de profit (The Economist, 2020). Și Uniunea Europeană a propus în 2020 conceptul de „*autonomie strategică deschisă*” care are în vedere reducerea vulnerabilităților ce pot fi determinate de întreruperea lanțurilor globale ale valorii și a circuitelor comerciale, nu prin autarhie, ci prin asigurarea de stocuri și variante de aprovizionare, inclusiv la nivel național (Hogan, 2020).

Pe fondul crizei Covid-19, în 2020 s-a accentuat conflictul comercial dintre SUA și China, SUA aplicând o serie de măsuri de limitare sau blocare a accesului firmelor din China la achiziții de produse sau drepturi de proprietate intelectuală deținute de firme americane. Efectele economice ale acestor măsuri sunt foarte cuprinzătoare și încă incomplet cuantificate, ele afectând nu doar firmele chineze, ci și cele americane sau din țări terțe. Tot în acest context, a continuat și tensiunea dintre SUA și Uniunea Europeană referitoare la importul de gaze naturale din Rusia care se dorește a fi înlocuit cu importul de gaze naturale lichefiate din SUA, dar și referitoare la subvențiile de care beneficiază firmele europene (care deranjează SUA) sau la insuficienta impozitare în Europa a marilor firme din SUA care domină activitățile online (așa-numitele Big Four sau Big Five, respectiv Amazon, Apple, Alphabet (Google), Facebook și Microsoft).

Apariția unor diferențe de abordare și opinie nu poate fi explicată în totalitate doar prin poziția unei administrații sau alteia la nivel de stat, și nici prin apariția unor amenințări externe de tipul pandemiei de Covid-19. Desigur, diferitele partide politice dintr-o țară sau alta pot avea opțiuni mai mult sau mai puțin deschise față de ideea de globalism, universalism sau multiculturalism. De asemenea, diferite circumstanțe externe (între care efectele schimbărilor de climă sau pandemia de Covid-19) care pot determina implicații economice și sociale serioase la nivel național pot avea drept consecință cel puțin o tentație de revenire la bazarea pe forțele proprii pentru aprovizionare sau de criticare a altora pentru situațiile defavorabile existente.

Dar, dincolo de aceste aspecte (care au importanța lor) rămâne faptul obiectiv că diferitele regiuni geografice ale globului s-au dezvoltat în ritmuri și moduri diferite în ultimii 40 de ani, fapt ce nu poate decât să conducă la perspective, nevoi și soluții diferite (Figura 1). O lume care se dezvoltă inegal nu poate avea soluții de tipul „o măsură potrivită pentru toată lumea”.

Figura 1: Evoluția ponderii în produsul brut mondial a zonelor Asia-Pacific, Europa și America de Nord, în perioada 1980-2020

Sursa: Lidman (2019).

În esență, din perspectiva caracteristicilor globalizării, perioada analizată 1980-2020 poate fi descrisă prin intermediul a 3 subperioade, și anume:

- **1980-2008**, perioadă ce poate fi caracterizată drept perioada de avânt și apogeu a globalizării, de orientare spre universalism și guvernanta globală, de formare și maturizare a lanțurilor globale ale valorii;
- **2008-2016**, perioadă ce a fost marcată la început de criza financiară, transformată ulterior în criză economică, iar apoi de manifestarea unei diferențieri tot mai pronunțate a evoluției economice a principalilor jucători din economia mondială, de adâncirea unor tensiuni și de erodarea ordinii mondiale existente;
- **2016-2020**, perioadă de căutare de soluții care să permită funcționarea ordinii mondiale existente, dar și de acceptare mai mult sau mai puțin explicite a unui nou centru de putere, China, precum și a nevoii de definire a unor principii și abordări noi în relațiile economice internaționale.

2. Criza din 2008-2009 și conturarea unui moment de discontinuitate

În special după criza din 2008-2009 probleme legate de schimbările climatice, adâncirea inegalităților în interiorul statelor (mai ales în cazul celor dezvoltate), modificarea raporturilor de putere la nivel mondial, o serie de avansuri și transformări tehnologice care urmau să afecteze piața muncii (între care roboții și inteligența artificială), competitivitatea internațională, dar și puterea militară a statelor au făcut ca dincolo de continuarea funcționării instituțiilor și mecanismelor internaționale existente **să apară preocupări tot mai serioase** legate de un posibil **moment de discontinuitate** și de trecerea, voită sau nu, către o altă ordine internațională.

Acest moment de discontinuitate era legat de:

- **schimbarea așteptată a ierarhiilor economice**, și, în primul rând, de trecerea Chinei pe poziția de primă economie a lumii;
- **aparitia unor schimbări tehnologice semnificative**, cum sunt **armele hipersonice**, care pot modifica brusc raporturile de forțe consacrate sau **calculatoarele cuantice** care pot modifica de o manieră greu de înțeles capacitatea de înțelegere și de controlare a lumii înconjurătoare. Astfel de tehnologii pot aduce schimbări semnificative, în primul rând, în ceea ce privește capacitățile militare și, de aici, în ceea ce privește ierarhia puterii la nivel mondial;
- **aparitia și evoluția accelerată a unor tehnologii precum inteligența artificială, roboții sau Internetul lucrurilor** (care este într-un fel strâns legat de utilizarea tehnologiei 5G), tehnologii care au, cel puțin potențial, posibilitatea de a modifica substanțial modul de desfășurare a activităților economice, sociale, educația și chiar ordinea publică sau politica. Dacă tehnologiile din prima categorie enunțată au consecințe în primul rând în plan militar, cea de-a doua categorie de tehnologii are consecințe în primul rând în sfera economică, în cea socială și cea politică;
- **necesitatea redefinirii/reinventării capitalismului** care se părea că nu mai oferă soluții pentru probleme imediate, cum sunt schimbările de climă, adâncirea inegalității și polarizarea socială extremă, protecția împotriva știrilor false etc.

Pe acest fundal, criza Covid-19 a adus cu sine atât probleme imediate (legate de controlarea răspândirii virusului, realizarea unui vaccin, asigurarea continuării funcționării economiilor și societăților din toate statele lumii), cât și amplificarea tuturor tensiunilor și crizelor anterioare sau punerea lor într-o nouă perspectivă.

Criza Covid-19 a determinat **o altă perspectivă asupra globalizării**, cu accent pe elementele nefavorabile, cel puțin din 3 motive:

➤ **A potențat un trend deja existent către o globalizare mai puțin intensă și interdependentă.** După criza din 2008-2009, mai mulți factori, între care recesiunea, inegalitatea și populismul au generat multiple manifestări împotriva globalizării, chiar dacă percepțiile nu erau neapărat corecte (Garett, 2020). Criza Covid-19 a venit pe acest fundal, limitând sau blocând temporar fluxurile comerciale, de investiții sau de forță de muncă din alte motive (limitarea răspândirii virusului), dar în aceeași direcție cu manifestările anterioare. Incertitudinea, teama, efectele schimbărilor tehnologice, precum și alți factori, vor face ca aceste limitări sau întreruperi ale fluxurilor economice internaționale să determine consecințe de durată care au toate șansele să conducă la schimbări structurale în economia mondială.

➤ **A determinat un trend de reducere sau chiar de inversare a procesului de urbanizare.** În perioada analizată, 1980-2020, numărul populației din mediul urban a crescut de peste 2 ori, ajungând la circa 4,4 miliarde locuitori, adică 56,2% din populația planetei (Satterthwaite, 2020). Spre comparație, în 1980 doar 1,73 miliarde persoane locuiau la nivel mondial în mediul urban, ceea ce reprezenta doar 39% din populația mondială (URBANET, 2016). În timpul pandemiei, dar, foarte posibil și după aceea, oamenii vor evita spațiile aglomerate, fie că este vorba despre spații pentru activități profesionale, pentru comerțul cu amănuntul, pentru transportul în comun sau petrecerea timpului liber. O mișcare masivă a populației către zone din afara marilor centre urbane nu numai că va inversa un trend care se manifesta de mai multe decenii, dar va pune sub semnul întrebării și funcționarea multor tipuri de afaceri existente care se bazează tocmai pe densitatea ridicată și în creștere din mediile urbane tradiționale.

➤ **A determinat o reducere substanțială, în cel mai bun caz, temporară, a avântului pe care îl luase economia colaborativă (sharing economy).** În ultimul deceniu (perioada 2010-2020) economia colaborativă reprezentată de firme precum Uber, Airbnb și multe altele cu nivel de operare local cunoscuse o creștere impresionantă pentru că era ușor de implementat, asigura flexibilitate, varietate, calitate și, nu în ultimul rând, un impact mai redus asupra mediului înconjurător. Criza Covid-19 care a adus cu sine cerințe stricte de distanțare socială a condus la o reducere drastică a acestui tip de activități, iar teama de contacte sociale cu persoane necunoscute este posibil să dureze și dincolo de momentul depășirii crizei, moment care însă nu pare a fi foarte apropiat (McCann, 2020).

3. Concluzii: Globalizarea după 2020 – între probabilități și (in)certitudini

Desigur, globalizarea, ca fenomen istoric, nu va dispărea și nici nu își va pierde din importanță după depășirea crizei Covid-19. Putem să explorăm cu un grad de certitudine destul de ridicat această perioadă post 2020 atât timp cât vom analiza tendințele mari, fără a căuta conturarea unor aspecte de detaliu. Unii autori vorbesc despre *de-globalizare*, termen ce indică un fenomen cu sens contrar celui de până acum. Considerăm că globalizarea cunoaște un proces de adaptare la niște circumstanțe mult diferite de cele din ultimele decenii. Putem fi de acord cu termenul de de-globalizare numai în măsura în care el este interpretat ca o încetinire a frecvenței interacțiunilor economice și sociale, în paralel cu o reducere relativă a gradului de dependență de lanțurile globale ale valorii.

În opinia noastră, globalizarea va continua și va fi modelată de nuanțarea unor principii ale capitalismului, în primul rând de mutarea accentului de la maximizarea profitului la maximizarea rezilienței. Lanțurile globale ale valorii vor continua să existe, dar ele vor fi însoțite de asigurarea de redundanțe cu rol de sprijin în caz de întrerupere, precum și de crearea unor stocuri tampon destinate aceluiași scop.

Globalizarea de după 2020 (implicat după criza Covid-19) va fi marcată de existența:

- unor noi centre de putere economică;
- unor noi tehnologii;
- unor noi obiceiuri sociale;
- unor noi generații care vor da tonul în economie, societate și în alegerile politice;
- unor noi condiții de climă.

Desigur, enumerarea de mai sus nu este completă, dar putem fi siguri că elementele prezentate se vor găsi printre cele care vor juca un rol important în conturarea lumii din deceniul al treilea al secolului XXI.

Schimbările importante, istorice, necesită analize atente la nivel național și internațional, negocieri cu partenerii sociali, dar și cu cei internaționali, iar toate acestea implică, pentru a fi eficiente, existența unor autorități înțelepte și reprezentative, care dispun de viziune și de capacitatea de a deosebi ceea ce este important de ceea ce este urgent. Cooperarea internațională poate juca un rol extrem de important în identificarea de soluții pentru o lume în schimbare și schimbată ce va urma. Dar această cooperare internațională presupune, prin chiar sensul său, niște parteneri naționali coerenți și consecvenți care să participe efectiv la marile soluții de care economia mondială are nevoie.

Bibliografie

- The Economist, (2020). The Man with le Plan - President Emmanuel Macron revives a post-war institution for a post-covid era, September 5th, Continental Europe edition, pp. 19-20.
- Fukuyama, F. (1989). The End of History?, The National Interest, No. 16, pp. 3-18.
- Fukuyama, F. (1992). The End of History and the Last Man. Free Press
- Garett, G. (2020). The post-COVID-19 world could be less global and less urban, Global Economic Forum, 18 mai, la pagina <https://www.weforum.org/agenda/2020/05/coronavirus-covid19-urbanization-globalization-change>
- Hogan, P. (2020). Intro remarks by Commissioner Phil Hogan at Second G20 Extraordinary Trade and Investment Ministers Meeting on COVID-19, European Commission, 14 May, la pagina https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2019-2024/hogan/announcements/intro-remarks-commissioner-phil-hogan-second-g20-extraordinary-trade-and-investment-ministers_en
- Lidman, R. (2019). DIGITALIZING ASIA 2020: PART I — Economic Success “The Asian Way”, 19 decembrie, la pagina <https://medium.com/aiar/digitalizing-asia-2020-part-i-economic-success-the-asian-way-5959d75cbd63>
- McCann, J. (2020). Aftershocks: 3 Macro Trends Currently on Pause, Worth, 5 octombrie, la pagina <https://www.worth.com/aftershocks-three-macro-trends-pause-covid-19/>
- Robertson, R. (1992). Globalization: Social Theory and Global Culture. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage
- Satterthwaite, D. (2020). An urbanising world, International Institute for Environment and Development, 9 aprilie, la pagina <https://www.iied.org/urbanising-world#:~:text=Growth%20of%20the%20world's%20urban,to%204.4%20billion%20in%202020.>
- Sirkin, H. L., Hemerling, J.W., Bhattacharya, A.K., Butman, J. (2008). Globality: Competing with Everyone from Everywhere for Everything. New York: Business Plus.
- URBANET (2016). The world urban population | Infographics, 25 august, la pagina [https://www.urbanet.info/world-urban-population/#:~:text=In%201980%2C%201.731%20billion%20people,to%203.968%20billion%20\(54%25\).](https://www.urbanet.info/world-urban-population/#:~:text=In%201980%2C%201.731%20billion%20people,to%203.968%20billion%20(54%25).)
- Yergin și Stanoslaw (2002). The Commanding Heights: The Battle for the World Economy, Revised Edition, Free Press, p.905.

Vă rugăm să citați acest articol astfel:

Bonciu, F. (2020). Etape în evoluția procesului de globalizare în perioada 1980 – 2020, Revista de Economie Mondială, 12(2), pp. 3-10
